

Distansstödspodden: Metodik - 2

Anna intro: - Jag tänker att vi i allt högre grad använder oss av visuella representationer i form av bilder och rörlig bild. Här behöver våra elever få utveckla kompetenserna och också kunna tala om ett visuellt språk.

Mikael intro: - Under vårt sista avsnitt av distansstödspodden kommer vi att fördjupa oss i vad vi behöver tänka på när vi utvecklar vår metodik för distansundervisning. Vad ska vi ta med oss för insikter efter årets utmaningar. Jag heter Mikael Andersson och du lyssnar på distansstödspodden från Myndigheten för yrkeshögskolan. Gäst i det här avsnittet är Anna Åkerfeldt, verksam ifo:s och forskare på Stockholms universitet. Kan du berätta lite för oss om vem du är?

Anna: - Ja, vad roligt att vara med här i distansstödspodden. Jag jobbar som process- och projektledare på IFOs inom ramen för ett forsknings- och utvecklingsprogram som heter Digitala läromedel och likvärdig utbildning med fjärr- och distansundervisning. Jag jobbar också som forskare på Stockholms universitet, där jag är deltagare i ett forskningsprogram eller forskningsprojekt som handlar om programmering i grundskolan.

Mikael: - Du har ju arbetat väldigt länge med frågor som rör just digitala resurser och lärande. Just nu ser vi en stark utveckling av kanske inte bara distansutbildning utan även de här lösningarna, där organisationer som inte har tänkt genomföra utbildning på distans tvingas ta till digitala verktyg och de här metoderna, vilket tycker du har varit de viktigaste lärdomarna under det här året när många har fått jobba, kanske på ett sätt som de inte varit vana vid?

Anna: - Jag tycker att de viktigaste lärdomarna eller de viktigaste erfarenheterna är just att lärare och elever har varit tvungna att arbeta i digitala lärmiljöer. Den erfarenheten är svår att få till under vanliga omständigheter, även om ingen önskar den här stationen, som vi har idag. Men jag tror att just de erfarenheterna att man blev tvungad in i att fundera kring och arbeta om sin undervisning för att just börja undervisa på distans på det sättet som man gjort under våren. Och nu kommer ytterligare restriktioner, från den sjunde december, att gymnasieskolan stänger för den fysiska undervisningen.

Mikael: - Det kanske inte är riktigt rättvist att jämföra erfarenheter från planerad distansutbildning med det som vi har varit tvungna att tillgripa men ändå tycker jag att man kan se lite blandade bilder, att det vi upplevt som väldigt problematiskt, men för några har det varit en ögonöppnare, att det faktiskt går att arbeta på det här sättet. Tror du ändå att det kan finnas något, att det här ändå är ett steg framåt för en ökad användning av distansmetoder inom svensk utbildning?

Anna: - Ja, precis som du är inne på så är det klart att det inte går att jämföra med en, om man säger, att man har planerat för att genomföra distansundervisning och inte ha blivit så att säga utkastad i det. Så det är klart att det är en skillnad. Jag tänker också att det är så klart en ögonöppnare, det öppnar upp för möjligheter just med distansundervisning, för då i kanske... i en bredare skala som man kanske kan fundera på... vara försiktig med att fundera kring, såklart, var och hur det påverkar elevernas lärande, det vill säga: Hur kan de arbeta i den här typen av miljöer, vad blir det som blir viktigt och centralt, vad tappar vi, vad vinner vi och också den viktiga frågan, vad är syftet med undervisning och lärande i vissa olika specifika sammanhang. Där tänker jag då på exempel som ämne, elevsammansättning, ålder på elever, och det finns inte ett enkelt och rakt svar på den frågan om hur man ska designa för lärande i blandade miljöer som jag hoppas att man kommer att ta tillvara på alltså möjligheterna med distansundervisningen. Sedan finns det ju också utmaningar som man måste fundera på och också titta på. Men hur kan man tänka kring konsekvenserna? Hur har det sett ut under våren och vad kan vi ta tillvara? Vi vet ju utifrån forskning, till exempel, att just den sociala dimensionen är svårt att, inte kompensera för ska jag säga, men designa för i distansmiljöer så där är ju en fråga som ligger varmt om hjärtat för mig, men också inom ramen för detta forsknings- och utvecklingsprogrammet som vi bedriver.

Mikael: - Ja, just det här med vad som kanske väntar runt hörnet, ni har ju gjort en enkät för studerande på gymnasieskola och vuxenutbildning och ni ställde frågan hur många som ville tillbaka till platsbunden undervisning, eller snarare var väl frågan: Hur vill ni att vi ska göra helst när och om saker återgår till det normala, kan du berätta lite om svaren?

Anna: - Vi frågade gymnasieelever och de vuxenstuderande kring om vad de skulle föredra, om de skulle föredra att gå tillbaka till vad vi valde att kalla den vanliga skoldagen eller att fortsätta läsa på distans, och beroende då lite grann på hur man ser på det här. Både vuxenstuderande och gymnasieelever föredrar att gå tillbaka till sin vanliga skoldag, så där är det egentligen ingen skillnad. Men man kan se tendenser i en vuxenstuderande att där är man mer nöjd med distans-

undervisning, där finns det inte lika många gymnasieelever på gymnasiet för de tenderar i högre utsträckning att vilja gå tillbaka till sin vanliga skolvardag. Jag tror att det handlar om att vuxenstuderande jobbar och pluggar samtidigt som man har familj och man ser distans som ett flexibelt och bra sätt att kombinera studier med familjeliv och annat arbete.

Mikael: - Vi kan hänvisa till webinariet som vi hade också, om jag kommer ihåg rätt från det vi pratade om då så var det femtio procent som ville gå tillbaka och ungefär tjugofem procent som sa att det spelar ingen roll om det blir platsbundet eller distans och tjugofem procent som sa att jag vill fortsätta jobba på distans. Det var ungefär de förhållanden när det gällde vuxenutbildning.

Anna: - Det är ungefär så, så om man slår ihop det då, då spelar det ingen roll och vi ser ungefär lika andelar som kan tänka sig att läsa på distans som de som vill gå tillbaka till sin vanliga skolvardag.

Mikael: - Anledningen till att jag ställer frågan är som du också var inne på är, tycker jag, som man också ska komma ihåg som en aspekt när man ställer frågan: Varför gör vi det här? För du sa ju det också att Varför ska vi bedriva utbildning på det här sättet just för vuxna, som det också är frågan om inom yrkeshögskoleutbildningar, så väljer man ju kanske inte i första hand distansmetoder för att man tror att det är en bättre pedagogisk lösning, utan det är snarare en möjliggörare för att man överhuvudtaget ska kunna delta i utbildningar, eller hur?

Anna: - Det stämmer. Jag har lite svårt för att det är lite som att jämföra äpplen och päron ibland för att om man har en norm, det vill säga normen, är den bästa lösningen när vi pratar om hög kvalitet, att det är klassrumsundervisning och att vi ses fysiskt, vi samtalar fysiskt och vi kommunicerar fysiskt så när det flyttas på distans, om vi jämför med den normen, den klassrumsbaserade normen med det digitala så blir det digitala ett problem i och med, och jag menar på det sättet att vi kan inte efterlikna situationer, det kommer inte att bli samma sak när vi organiserar för lärande på distans, och då menar jag att då är det såklart en utmaning och inte helt oproblematiskt att undervisa via digitala miljöer. Men om vi tänker oss en omformning av arbetssätt, hur vi tänker kring lärande och hur vi organiserar undervisningen, så tror jag att man kan få andra aspekter som lyfts fram. Så den tycker jag är svår, den där med att liksom säga att det är att vi liksom... vi föredrar det fysiska, men, om det nu inte är okej, om det inte är möjligt att göra det, så kan vi använda distans. Jag skulle vilja vända på frågan och lyfta fram, men vad är det som gör att det fysiska är så himla bra? Vilka möjligheter skapar det fysiska likväl som att titta på vad erbjuder det digitala som inte det fysiska gör, men också möjligheterna i det, det vill säga att inte jämföra dem, för då tror jag att det digitala blir utmanande och svårt och att vi lyfter fram svårigheterna.

Mikael: - Uppfattningen om varför vuxna väljer distansutbildning det är ju i första hand därför att det här är det enda sättet de kan delta i en utbildning. När man sät-

ter fokus på utbildningsanordnaren och de bara fokuserar på just det, ”Aha, det här är bara en möjliggörare”, då ser jag det vi gör, att vi löser ett problem, och då vill man inte jobba lika mycket med att hitta en lösning som egentligen, precis som du själv säger, stå på egna ben och utveckla sin egen form till en bra kvalitet. Det blir hela tiden den här jämförelsen och det kan man uppleva som ett problem i det här.

Anna: - Absolut, jag håller helt med dig att det här är ju en sådan öppning som ges till vuxenutbildningen, att kunna studera fast man har familj. Det kan ju också vändas till en utmaning om vi tittar på grupper som kvinnor att man både kan se... ja, detsamma gäller ju vårdnadshavare överhuvudtaget, men ensamstående behöver jobba men också studera. Vad kan vi se då när det gäller just lärande, stress, utbrändhet, den typen av frågor och lärande är utmanande, det tar ju tid, det är ingenting som man kan göra på en kvart på eftermiddagen. Det ser vi också i den här vuxenutbildningsenkäten när man har motiverat sitt svar att, när jag läser på distans, visst, jag har möjlighet att jobba, jag har möjlighet att vara med min familj, men jag känner också en enorm stress och press över att jag måste på kvällarna, att jag måste sätta mig och läsa, då föredrar jag min skolvardag, där jag kan gå till en fysisk plats och är på plats har en avsatt tid att studera på. Så det är så tydligt att det är både och, men absolut erbjuder det en möjlighet.

Mikael: - När man tittar på just det här med att det kan bli en stress och press, och man måste klara av saker samtidigt hemma och studera, då kanske vi ändå ska lyfta perspektivet med möjligheten att leta efter lärcentra på den egna orten?

Anna: - Jag tror att det är en jätteviktig del att försöka se, undersöka och också utveckla möjligheterna med att bygga den här typen av lärcentra inom ramen för kanske redan existerande verksamheter i kommuner. Även om jag verkligen är pro det digitala och tycker att det ger enormt stora möjligheter, så är det också viktigt med den fysiska platsen, att möta andra, så det tror jag är en viktig aspekt, att undersöka vidare och se hur ska den här typen av lärcentra designas, vad ska det finnas för ytor och vad ska det finnas för teknik och så vidare.

Mikael: - Vi var inne på just en av de här konsekvenserna som kan bli här nu när man ser att en del personer har lyckats bättre på distans och andra som kanske är duktiga i klassrummet klarar det sämre, men det vi kan se, om nu önskemålen är så blandade, det kan ju vara, precis som du var inne på, att man kan bli tvungen att se hybridlösningar. Vad tror du om den möjligheten framöver just eftersom erfarenheterna tidigare kanske inte har varit så bra?

Anna: - Jag tror man måste fundera på hur undervisningen sekvenseras, det vill säga, jag tänker blandade lösningar som ger en blended learning. Några aktiviteter sker fysiskt i klassrummet och några sker helt digitalt för att jag tycker det är viktigt att komma ihåg att även om man trivs väldigt bra, det är elever som trivs att läsa på distans, så finns det ändå ett uppdrag i skolan som handlar om samarbete, diskussion, kollaboration såväl fysiskt som digitalt, och där tror jag att det är viktigt att, inte bara för att det individuella behovet säger att jag trivs bra med att studera på distans så ska man inte helt glömma bort att vi har ett uppdrag också

inom ramen för utbildning, att också kompensera vissa saker som kanske inte... ja, och utmana eleverna i de svårigheter och de utmaningar som de har. Jag tänker på att ju mer vi gör en sak individuella så måste vi också se till att få med de andra sakerna som eleverna tycker är utmanande, så att det är både och om du hänger med på hur jag tänker.

Mikael: - Just den här sociala aspekten i lärandet är ju väldigt viktig och att det sker en kommunikation, inte bara mellan studerande och en lärare utan även mellan studerande. Har du några tips på hur man kan få igång sådana processer när man jobbar på distans?

Anna: - Jag tror att det är väldigt viktigt att som lärare fundera på dels vilken grupp man har av elever, men också se till att facilitera det här kollaborativa arbetet tillsammans med eleverna. Framför allt tror jag, som jag sett med lärdomar från FOU-programmet, att man börjar jobba med det väldigt tidigt i kursen, det vill säga att man redan från början etablerar den typen av kultur, att vi pratar med varandra och diskuterar med varandra, att man kan ställa frågor direkt till olika elever. Jag ser ju hur mycket människor går rundor, både på möten och inom ramen för utbildning, så att man ser till att etablera en kultur där man, så att säga, bollar frågor mellan eleverna, det vill säga att man till exempel säger att "Nu Mikael, har du ju Lisa här eller Vad säger du, Olivia, har du några kommentarer kring den här frågan? Vad är dina erfarenheter eller hur tänker du?" Att man öppnar upp för den typen av samtal, för det är svårt delvis att komma framåt och tränga igenom när vi är i ett zoomkonferensrum och vill säga någonting, det är ju lätt att man pratar i munnen på varandra eller inte vet riktigt när det är ok att prata och när är det inte okej att man pratar och att man är väldigt tydlig med de delarna. Hur ska interaktionen och kommunikationen ske i just det här rummet? Hur gör vi för att räcka upp handen? Pratar vi rakt ut eller hur fungerar det?

Mikael: - Vad tror du det beror på att folk upplever att det känns lite obekvämt att uttala sig i de här medierna?

Anna: - Ja, jag tror att det kan bero kanske på lite flera olika orsaker. Man kanske tycker att det är jobbigt att låta sin röst bli hörd i forumet. Sedan är man kanske också... såklart beroende på sammanhang och kontext... så kanske man tänker att "Är min fråga viktig eller är det kanske någon annan som håller på en viktigare fråga?" Jag tänker att det är precis samma sociala mekanismer som går igång också när man sitter i ett rum alltså fysiskt tillsammans, så är det inte alla trettio som räcker upp handen samtidigt. Det är ju några få. Det här gäller ju, liksom att just facilitera det här mötet, att om man vill att alla ska komma till tals så behöver man ha en strategi för det, men det är en utmaning, jag håller med, att få folk att komma fram och diskutera och på det sättet göra sin röst hörd. Jag tror att här är det viktigt att, som jag sa i början av ett möte, i början av ett seminarium eller aktivitet, att man lättar upp med en ganska enkel fråga kring någonting där alla kan säga någonting. Och så går man den här rundan. Och då har man hört sin röst i forumet, och då tenderar det i alla fall att bli lättare att säga någonting nästa gång. Ett annat

sätt är ju att använda verktyg som Padlet eller Miro eller någonting som gör att vi kan dela en visuell yta. På så sätt kommer också alla till tals. Att kunna skriva på en yta, men man kan vara anonym, man behöver inte säga sitt namn. Mentimeter i ett sådant verktyg. Då får man ju fram allas tankar och idéer på ett annat sätt. Så det är sådana verktyg som jag tycker är fantastiska och bra att använda för att belysa och välja att moderera samtalet och ställa frågor ” Det här var ju intressant. Vem är det som har skrivit det här?”, och då kan man bjuda in den personen i samtalet och om man inte vill säga något då säger man ingenting. Då går man vidare till nästa eller gör en egen reflektion kring det så man måste vara ganska på hugget som lärare och styra och moderera samtalet.

Mikael: - Om jag ställer en fråga till dig, Anna, som kan bli lite spekulativ, men du har ju väldigt lång erfarenhet av att forska på de här sakerna så du har ju ett kunskapsbagage kring detta som är väldigt stort. Sedan har vi en situation som är väldigt färsk, men den har ändå varit väldigt omtumlande. Om vi lägger ihop de här två sakerna så ber vi inte att du ska ge svar utifrån forskningsgrund eller vetenskaplighet utan mer att du som person tittar in i kristallkulan lite. Hur ser du att utbildningssituationer och synen på lärande kan komma att se ut efter pandemin?

Anna: - Ja, jag tänker två saker, och det har ju ganska stark koppling till det jag forskar om, och det är dels att vi kommer utveckla ett språk för att tala om visuella representationer. Jag kan se en risk nu när vi undervisar och har utbildning på distans, att vi tenderar lite grann att bli väldigt skriftspråkliga, det vill säga skriven text och talad text. Här skulle jag vilja se att man framöver kan arbeta väldigt mycket mer med videoproduktioner och att elever får uttrycka sig med hjälp av videoproduktioner. Jag tänker att vi i allt högre grad använder oss av visuella representationer i form av bilder och rörlig bild. Här behöver våra elever få utveckla kompetenser och kunna tala om ett visuellt språk, så det är den ena delen. Det här jobbar vi med dagligen, men jag tycker att de ska få ta större plats. De estetiska aspekterna av kommunikation och att uttrycka sin kunskap. Sedan den andra delen handlar väldigt mycket om data, det vill säga den data som finns och som våra elever och lärare lämnar efter sig, att vi kan använda dem på ett sätt för att utveckla vår undervisning. Det här sker ju redan i dag, men jag tänker mig lite grann i en större skala, att jobba med så kallad big data och learning analytics för att bli informerade om hur undervisning och progression ser ut hos eleverna, att den här praktiken utvecklas, och jag tror att det kommer att komma mer kunskap om de här bitarna ganska snart. Sedan har jag en tredje sak som jag kommer att tänka på nu, och det handlar om det vi pratade om innan, att vi kan jobba i lite större kollegiala rundlar. Vi gör ju det på ett sätt idag genom sociala medier och följer personer och tar del av kunskaper och erfarenheter, men att man på andra sätt också samarbetar med varandra just för att utbyta erfarenheter och bygga kunskap tillsammans.

Mikael: - Om vi skulle spela rollspel här, många av de som lyssnar på det här är små anordnare som egentligen har tänkt genomföra utbildningar klassrumsbundet och sedan ställs man inför en situation där man behöver ställa om till någonting där man kanske inte ens bottenar i metoderna. Om jag är en sådan anordnare eller en utbildningsledare och ställer en fråga till dig som expert - Nu behöver jag ställa om till distansundervisning, vilka är de två största utmaningarna för lärandet nu när jag går över till distans alltså för mina studerande?

Anna: - Oj, hmm, ja, de två största utmaningar... dels tror jag att för elevernas del och för lärarens del, tror jag, att man ska tänka på rutiner och struktur. Det vill säga "Hur tänker du att eleven ska jobba med det här materialet i relation till det som man eventuellt ska bearbeta under någon form av begränsad period? Vad är rimligt när det gäller arbetsuppgifter till det?" Och knutet till det då "Hur ska vi diskutera, ge feedback till eleverna i det här digitala rummet? Vad har jag för kanaler? Vad har jag för digitala läresurser till mitt förfogande?" och tänka på hur kommunikationen, interaktionen och arbetsbelastningen ser ut samt fundera på och hjälpa eleverna med rutiner och strukturer i hur man tar sig igenom det här materialet när man inte har det fysiska rummet som klassrummet.

Mikael: - Sedan har jag en utmaning till naturligtvis, att de personer jag har som lärare är egentligen inte pedagoger, utan de är duktiga yrkespersoner och det jag är lite rädd för är att de i den här situationen börjar återskapa en pedagogisk miljö som de känner till nämligen som när de själva gick i skolan. Vad är det jag ska hjälpa dem med? De två viktigaste sakerna som jag ska få dem att inse inför att de nu ska börja undervisa på distans?

Anna: - Jag tror att de två viktigaste sakerna som lärarna ska tänka på är återkoppling, det vill säga i vilka forum kan jag arbeta med och diskutera tillsammans med eleverna när det gäller återkoppling, hur jag kommer vidare. Den andra handlar om; hur kommer jag att vara nåbar som lärare och hur kan eleverna förvänta sig att jag ska kunna bli kontaktad och på vilket sätt och när. Detta för att vi kan se i den här enkäten att just närheten, att när man behöver stöd från läraren, den skiljer sig ganska mycket från den vanliga skolvardagen även om vi inte ser några fantastiska siffror på skolvardagen heller, men att eleverna saknar stödet från läraren när de studerar på distans och jag tänker på om det finns en tydlighet kring närheten så kan man också känna ett större stöd, dels från lärare, men också från klasskamrater. Så betänk återkoppling och hur den ska ske, men tänk också på hur eleven kan få kontakt med lärarna när de behöver stöd i sitt arbete. Det har stor betydelse för hur man kommer vidare i sitt lärande att få den extra hjälpen eller stödet om man sitter fast i en uppgift.

Mikael: - Vad bra, nu känner jag mig som utbildningsledare att nu kan vi nog klara den här akuta situationen vi har nu, och då har jag vunnit lite tid, så då har jag en tredje fråga till dig. Om vi tittar framåt vad det kan komma att innebära för lärandet här framöver och vilka önskemål det kommer att finnas från studerande, den här tiden jag har vunnit, vad är det jag ska jobba för att förbereda så att jag är bra

rustad för hur det kommer att se ut när vi går ur den här pandemin?

Anna: - Jag tänker att när man arbetar nu på distans, tillsammans med sina elever, att uppmärksamma lite grann, vad som fungerar bra och vad som fungerar mindre bra, för att det skulle man kunna senare då, när vi går tillbaka till en mer normal utbildning undervisning, så kan man ta med sig de erfarenheter man har gjort och utveckla dem vidare och förädla dem medans vissa saker kanske man kan lämna därhän. Vad är det som har fungerat bra och vad som har fungerat mindre bra och titta lite grann på hur man systematiskt kan vidareutveckla sin undervisning. Vad som är lite så där som man ska fundera lite på, som jag vet har lyfts fram bland annat av Utbildningsdepartementet och regeringen kring varför man inte vill tillåta distansundervisning på gymnasieskolan. Det handlar ju om att man är orolig för att aktörer ska lägga ut ett innehåll och göra massive open online courses, det vill säga att man tillhandahållit material och sedan är det självvärtande övningar och sedan blir eleven examinerad och det är där den viktiga lärarrollen försvinner i det, i analysen, diskussionen och det kollaborativa arbetet.

Mikael: - Du lyfter ju just vikten av att kanske inte bara jobba med en fråga i taget när det gäller att utveckla på distans. Du har använt ordet organisera och organisation väldigt mycket. En erfarenhet av detta är väl att när man ställer om till distans så tror man kanske några tror att man kan lösa det bara genom att köpa in en teknisk plattform, några att man satsar väldigt mycket på att hitta metoder för att klara det här, men är det inte egentligen en bredare fråga som man måste ta tag i om man vill göra det på riktigt, att jobba med både pedagogiken och organisationen och ekonomin för det här och tekniken för att få en lösning som hänger ihop?

Anna: - Absolut, alla delar hänger ihop, och inte minst som vi kanske inte har pratat om till exempel organisation och ledarperspektiv, att det är en fråga för alla inblandade inom verksamheten, det vill säga att ledningen behöver också fundera på saker som ”Hur organiserar vi tjänster när vi kanske i högre utsträckning arbetar på distans?” ”Är det så att vi behöver fundera på tjänstefördelningen och organisationsfördelning?” ”Hur kan vi lära oss av varandra?” Det kollegiala lärandet blir oerhört centralt, än mer centralt kanske. Det finns ju alltid det kollegiala lärandet men jag tänker här till exempel med hur man kan jobba över kommungränser och inte bara i den lokala verksamheten eller organisationen, utan med stöd av andra organisationer. Vi fick ju ett jättefint exempel på det under webinarier där det var någon som erbjöd sitt kunnande och sa att kontakta gärna oss. Det tycker jag är en ny öppning, som kanske inte funnits tidigare inom ramen för det kollegiala lärandet, i alla fall inte lika synligt.

Mikael: - Då tackar jag för ett spännande samtal, Anna Åkerfeldt, och tack för att du tog dig tid att vara med i distansstödspodden.

Anna: - Tack så mycket. Tack för att jag fick vara med.

Mikael: - Du har lyssnat på distansstödspodden från Myndigheten för yrkeshögskolan, en del av projektet till stöd för anordnare som ställer om till distansundervisning. På myndighetens hemsida hittar du webinarier och mer information om projektet. Fler avsnitt av distansstödspodden hittar du där poddar finns.